

УДК 392.1 (477.86)

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.02.278>

ХРЕЩЕННЯ НЕМОВЛЯТИ У ЗВИЧАЄВІЙ КАНВІ ПОКУТТЯ

Леся ГОРОШКО-ПОГОРЕЦЬКА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8741-2467>

кандидатка історичних наук,
старша наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ етнології сучасності,
проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна,
e-mail: horoshyna@gmail.com

Мету розвідки авторка вбачає у висвітленні пласту звичаєво-обрядових і світоглядних явищ, пов'язаних із народженням дитини.

Об'єктом дослідження є традиційний світогляд і звичаєво-обрядова культура жителів Покуття, а *предметом* — хрещення немовляти на Покутті. Зокрема, у статті розглянуто ті обрядові реалії, які передують церковному обряду хрещення дитини і відбуваються після нього, зокрема й на хрестинах, а також вірування і прикмети, що супроводжують церковне Таїнство та ім'янаречення.

Джерельною основою дослідження є матеріали власних польових досліджень авторки впродовж 2013—2014 рр. у 40 селах і трьох містах Коломийського, Городенківського, Снятинського, Тлумацького і Тисменицького районів Івано-Франківської області, а також праці кінця XIX—XX ст.

Методологія ж роботи ґрунтується на загальнонаукових методологічних принципах та основних вимогах, які ставляться щодо праць історико-етнографічного спрямування. З'ясовано, що розглянутий етнолокальний варіант родильної звичаєвості Покуття має питомі українські риси, зберігаючи при цьому самобутній вияв.

Ключові слова: хрещення, хрестини, дитина, ім'янаречення, Покуття.

Lesya HOROSHYKO-POHORETSKA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8741-2467>

Candidate of Historical Sciences (= Ph. D. in history),

Senior Researcher at the Ethnology,

Institute of National Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: horoshyna@gmail.com

CHRISTENING OF A BABY IN THE TRADITIONAL PLOT OF POKUTTIA

The purpose of the article is in the coverage of the layer of custom-ritual and world-view phenomena associated with the birth of the child. The *object* of the research is the traditional outlook and the custom and rite culture of the inhabitants of Pokuttia, and the *subject* — christening of an infant in Pokuttia. In particular, the article examines a number of ritual realities that accompany the church rite of baptism of a child — a holy sacrament designed to cleanse the child from original sin and incorporate him to the Christian faith and community. Among the customs that preceded the church baptism of an infant, it is worth mentioning the «half cross» («pivkhrest») of a weak child, and its symbolic «sale» («prodazh») to strangers, the choice of godparents, the child's name, especially born out of wedlock, the behavior of godparents: to place a child on a bench in the house, to cross on the threshold of various objects for the purpose of programming to the child of certain qualities in the future, etc. Among the rites that took place after church baptism, the gifting of a child, a midwife, a godparents, the washing of a child, etc. are considered. Beliefs and signs accompanying the church sacrament (observation of the child's behavior, burning of candles, placing the child under the bench in the church) are not left out either.

The basis for the research are the materials of the author's field research during 2013—2014 in 40 villages and 3 towns of Kolomyjs'kyj, Gorodenkivs'kyj, Sniatyns'kyj, Tlumats'kyj and Tysmenyts'kyj districts of Ivano-Frankivs'k oblast', and works of the end of nineteenth and twentieth centuries.

The methodology of this work is based on general scientific methodological principles and the basic requirements that apply to the works of historical-ethnographic direction.

It was found out that the ethnolocal version of the maternity customs of Pokuttia has specific Ukrainian features. At the same time it conserves the distinctive manifestation.

Keywords: christening, christening-party («khrestyny»), child, naming of a baby, Pokuttia.

Вступ. *Актуальність* дослідження зумовлена потребою відстежити динаміку окремих елементів традиційної культури, що своєю чергою дає змогу з'ясувати стан збереження обрядових явищ, а розгляд етнолокальних варіантів обрядовості цікавий не лише для її носіїв, але й для всіх поціновувачів української культури. Саме таке дослідження і пропонується увазі читача, а у фокусі його уваги — народні традиції Покуття і, зокрема, комплекс звичаїв та вірувань, пов'язаних із хрещенням дитини. Пропоновану статтю написано у продовження попередніх, однотипних за метою, об'єктом, методологією дослідження, напрацювань авторки у царині родильної звичаєвості покутян [1, с. 123—128; 2, с. 346—353], а розгляд цього питання уможливили напрацювання XIX—XX ст. низки дослідників, чії праці стали ґрунтовним опертям розвідки. Серед них, безперечно, дослідження О. Кольберга [3, с. 208—213; 4, с. 150—151, 174—178], К. Мрочка [5, с. 490—492, 586], С. Пьотровіча [6, с. 123, 217, 218, 220, 221, 232], М. Паньківа [7, арк. 51—69], С. Гвоздевич [8, с. 280; 9, с. 113, 117, 118], В. Возняка [10, с. 135], М. і П. Петруків [11, с. 41]. Цей етнографічний доробок вдалося поповнити завдяки матеріалам власних польових розслідувань, які нещодавно було здійснено на Покутті (села Коломийського, Городенківського, Снятинського, Тлумачького і Тисменицького р-нів) під час історико-етнографічних експедицій Інституту народознавства НАН України (2013—2017 рр.), а також матеріалам моїх колег [12, арк. 1—116; 13, арк. 1—51; 14, арк. 1—97; 15, арк. 1—175; 16, арк. 1—164]. Саме ці польові нотатки й становлять основний фактографічний масив дослідження обрядового хрещення немовляти на Покутті.

Основна частина. Серед низки соціалізуючих обрядів, пов'язаних із новонародженою дитиною, ключовим є церковне хрещення немовляти й надання йому імені — святе Таїнство для очищення дитини від первородного гріха та прилучення її до християнської віри і громади¹. Досі скрізь на досліджуваному терені дитя намагаються охрестити якнайшвидше, аби в разі передчасної смерті душа могла потрапити до неба. А щоб запобігти смерті «без хреста», внаслідок чого душа не матиме спокою по смерті і

тривожитиме живих, у народній традиції виробився своєрідний аналог церковного обряду. Якщо дитина народилась кволою й батьки остерегались, що панотець не встигне охрестити її за церковним канonom, своєрідний «півхрест» здійснювали ще вдома. Для цього баба-повитуха скроплювали дитину свяченою водою і зі словами «*Най Бог тебе благословит*», «*В ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь*» давала їй ім'я. Подекуди у такий спосіб охрещували й мертвонароджену дитину (с. Тишківці на Городенківщині). З часом таке «перше» хрещення почали здійснювати батьки дитини, найчастіше мама. Подекуди до нього вдаються й у наш час у пологових будинках. А дехто міг надавати ім'я немовляті вже під час першого купелю (с. Угорники на Коломийщині) [10, с. 135; 12, арк. 7, 13, 23, 31, 40, 63, 101, 111; 14, арк. 9—10].

Зазвичай священник визнавав таке народне хрещення і в разі смерті немовляти «запечатував» могилу. Якщо ж дитя здобулось вижити, він підтверджував надане вдома ім'я. І в минулому, і нині зчаста батьки обирають «яке імне люблят». Водночас узвичаєним є вибір імені «за календарем», тобто на честь святого, у чий день дитя вродилося. У цьому випадку кажуть, що дитина «вибрала» собі ім'я, дитя «принесло собі свого ангела», який його охоронятиме в житті. А тому дехто вважає, якщо знехтувати цією обставиною, доля в дитини може бути важкою. Вірогідно, через це нині «модними» стають подвійні імена: вподобане й календарне. У минулому ж на Городенківщині й Тлумаччині такі подвійні імена давали дитині, якщо попередні діти помирили. Окрім того, на Покутті дітей, найчастіше первістків, називали на честь дідуся чи бабусі, особливо якщо ті користувались авторитетом у сільській громаді. З поваги чи в надії на більший спадок зчаста так чинили ті, хто жив «на ґрунті» батьків (залишався жити в їхній оселі), і таким чином «продовжував рід». Внаслідок цього, як свідчить аналіз метричних книг М. Паньківа, у деяких селах почали переважати окремі імена: Євстахій (с. Долина Тлумачького р-ну), Іван, Микола, Анна, Марія, Параскевія, Євдокія (с. Вербівці Городенківського р-ну), Василь, Григорій, Марія, Анастасія (с. Торговиця Городенківського р-ну). Такі вподобані імена подекуди могли давати повторно, тобто в разі смерті дитини наступну охрещували так само. Так чинили ще й з ві-

¹ Цікаво, що неоохрещену дитину знахарі відмовлялись лікувати (с. Вовчинець Тисменицького р-ну) [10, с. 135].

рою, що душа померлого оберігатиме родича з таким самим ім'ям. Щоправда, нині іноді застерігають так чинити, аби дитину не спіткала доля старших брата чи сестри (с. Будилів Снятинського р-ну, с. Вікняни Тлумацького р-ну). А от позашлюбним дітям («копилам») ім'я обирав панотець, зазвичай невластиве для села, а отже, «нефайне», зручне для перекручувань та іронії (Варфоломій, Пахомій, Пантелеймон, Семен, Карпан, Маркіян, Фтеопумп, Ксенофонт, Осафат, Онисифор, Акепсим, Амфилох, Максим, Гаврило, Климентія, Параска, Палагна, Катерина, Варвара, Фіфрена, Маруня, Євгенія, Агафтія, Гликерія, Февронія, Фотина, Текля та ін.) [3, s. 210; 7, арк. 57—58; 9, с. 117; 11, с. 41; 12, арк. 7—8, 13, 24, 32, 48, 81—82, 101, 111—112; 14, арк. 10, 17, 32, 57, 84—85; 15, арк. 54, 63, 91].

Ключову роль при хрещенні дитини відігравали хресні батьки («нанашко», «нанашка»), яких у різний час і залежно від статків могло бути від однієї до десяти пар. На Тисмениччині (с. Стриганці), окрім пари кумів, ще мали бути «дід» і «баба», які лише молилися за дитину. У минулому обов'язок просити «в куми» покладався на бабу-повитуху, хоча міг це робити й батько немовляти, як, зрештою, чинять і нині. Здебільшого кумів обирають з-поміж найближчих родичів чи друзів, часто також для цієї ролі кличуть дружбу й дружку, «вінчальних кумів», тобто осіб, які під час шлюбу й обдаровування молодих стоять побіля них тощо. При виборі хресних батьків, звісно, беруть до уваги їхні моральні якості, становище в громаді, особисті досягнення, бо все це може позначитись на долі немовляти. Про це співається і в одній із покуських пісень:

*Чи я в полі родилася,
чи я в лісі хрестилася,
чи такі я куми мала,
щастя, долі не вгадала* (Городенківщина)
[3, s. 211; 7, арк. 56—57; 11, с. 41; 12, арк. 8, 13, 23, 31, 32, 41, 48, 55, 63, 71, 83, 105; 14, арк. 10, 51, 68; 17, s. 133].

Тому, аби «вгадати» долю, зважали на низку традиційних настанов. До прикладу, у минулому вважали за гріх, якщо жінки «хрестилися в кумівстві», тобто хресна мати дитини просила куму охрестити вже її дитя (с. Чортовець Городенківського повіту, запис О. Кольберга). Також колись уникали брати за хрещених батьків братів чи сестер, аби, бува, не

посваритися з ними й не мати гріха, а до кумів відтак зверталися на «ви» (с. Сокирчин Тлумацького р-ну). Задля цього куми мали бути здорові, «файні», господарні, «відповідні такі» і добре жити поміж себе (с. Вікняни Тлумацького р-ну, с. Стриганці Тисменицького р-ну) [3, s. 210; 14, арк. 10, 51, 68].

Деякі з давніх настанов збереглися й досі. Так, і нині узвичаєно не відмовляються від кумівства, вагітна жінка не йде кумити (с. Угорники Коломийського р-ну, с. Городниця Городенківського р-ну), вперше охочіше тримають до хресту дитину проти-лежної статі (дівчина хрестить хлопчика і навпаки) й байстрюка (сс. Дебеславці, Ліски Коломийського р-ну, с. Сокирчин Тлумацького р-ну, с. Городниця Городенківського р-ну). Водночас у Великому Ключеві на Коломийщині особі, яка вперше кумила, не радили хрестити «копила», а в Долині, поблизу Тлумача, така пересторога стосувалася всіх незаміжніх дівчат, аби вони не стали покритками. Тому до позашлюбної дитини могли запросити в куми перших «стрічних» (с. Вікняни Тлумацького р-ну) або чоловіка і жінку, які користувались славою добрих господарів. Чинили так, аби дитина у майбутньому стала господарною (с. Великий Ключів Коломийського р-ну). Зрештою, у цьому селі, як і в Чортовці на Городенківщині, Лісках на Коломийщині, заможні господарі і самі радо хрестили байстрюка, бо вірили, що їм вестиметься худоба і загалом господарка. Для цього, однак, під час хрещення слід було підперезатись «воловодом» (шнурком, на якому водили волів). Окрім того, аби діти в сім'ї «любилися», їх хрестили в одній і тій самій сорочці (с. Угорники на Коломийщині), тримали до хресту одні й ті ж куми (с. Тростянка на Коломийщині) [12, арк. 31, 32, 48, 83, 102; 13, арк. 7; 14, арк. 10, 32, 51; 15, арк. 54; 16, арк. 24].

Особливими настановами, за спогадами старожилів, керувались у випадку смертності дітей у сім'ї. Аби вберегти дитя, за кумів просили перших, кого стріли на дорозі, зосібна й жебраків (сс. Джурків, Баб'янка на Коломийщині, сс. Гончарів, Вікняни на Тлумаччині, с. Чортовець на Городенківщині) [3, s. 210; 12, арк. 8, 24; 14, арк. 10]. Вірили, що не станеться цього й тоді, коли куми «купають» дитину через вікно у матері за дрібні гроші, йдучи з нею до хресту, або на зворотній дорозі подадуть матері через вікно (сс. Джурків, Тростянка Коломийського

р-ну, с. Тишківці Городенківського р-ну, с. Гарасимів Тлумацького р-ну). Ще один давній звичай передбачав символічний «продаж» дитини жінці, який добре «велися» і «годувалися» діти [12, арк. 8, 13, 24, 33, 40, 48, 71, 83, 102, 111; 14, арк. 11, 17, 23, 51, 67, 85]².

А от як «вестиметься» дитині в житті, можна було спостерегти в церкві. За оповідями старожилів, якщо немовля під час хресту забруднить пелюшки, воно виросте «пустим» і не матиме поваги від односельців (с. Джурків Коломийського р-ну). Плаксивий під час хрещення дитині пророкували співочий дар (с. Великий Ключів Коломийського р-ну, с. Сокирчин Тлумацького р-ну) і здоров'я (с. Ліски Коломийського р-ну). Натомість недобрый знак, який міг свідчити про короткий вік дитинчати, вбачали у свічці, що згасла під час святого Таїнства (с. Сокирчин Тлумацького р-ну) [12, арк. 8, 83; 13, арк. 7; 14, арк. 51; 15, арк. 54]. (Іл. 1).

Щоб наділити дитину бажаними ознаками (здоров'я, багатство, різноманітні вміння) й уберегти від злих сил, у день церковного хрещення вдавалися до низки магічних чинностей. Йдучи до церкви, куми клали дитину на ослін, застелений полотном поверх кожуха (с. Великий Ключів Коломийського р-ну); стежили, аби не спіткнулись на порозі і щоб за порогом не було розлито води; перехрещували поріг (с. Тишківці Городенківського р-ну); клали на нього образ, хрест, хліб, сіль, віник, музичні інструменти, ручку, зошит, олівець, книжку, зокрема «Кобзар» (сс. Ліски, Великий Ключів Коломийського р-ну), сокиру і вугілля («щоб (дитина. — Л.Г.-П.) переборола все і була здорова», Тлумаччина), хлопчикові — сокиру, ніж, кливець, косу, цвяхи, дівчинці — шиття, голку з ниткою, кужіль, веретено, полотно і переступали це все з дитиною на руках; у «пеленки» дитині вкладали цукор або цукерки (с. Угорники Коломийського р-ну). Щойно охрещене дитя у Будилові на Снятинщині і досі кладуть під церковну лаву, аби воно було тихе й сумирне, добре спало вночі. А колись у цьому селі, повернувшись із церк-

Іл. 1. Хрещення дитини. Село Струпків Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. (за виданням: [18, с. 64])

ви, мати з дитиною переступала на порозі ніж або сокиру, щоб дитя було здоровим і ніщо не шкодило жінці. У Великому Ключеві на Коломийщині кума потрапляла до хати з дитиною на руках через вікно, аби похресник швидко одружився, переступала музичний інструмент, щоб став музикою, і танцювала на газеті, щоб дитя виростло грамотним. Неповдалік, у с. Угорники, увійшовши до хати, хресна мама роздавала усім присутнім цукерки, з якими охрестили дитину, щоб дитя всі любили [7, арк. 57; 9, с. 118; 12, арк. 13, 24, 32, 41, 48, 49, 55, 81, 82, 102, 111; 13, арк. 7].

Окремі символічні дії, що мали забезпечити немовляті й матері щастя, здоров'я і посприяти набуттю дитиною бажаних рис і ознак, відбувалися й на гостині з нагоди охрещення немовляти — на «хрестинах», «молитванках». У Чортовці на Городенківщині куми, подаючи дитя матері, вітали її словами: «Вітаю вас щістєм, здоров'єм і сим народженням». Також вони приносили з церкви свічки, які горіли під час хрещення, аби ввечері запалити їх в оселі. Деінде на цьому ж терені (сс. Стрільче, Городниця, Поточище) куми з дитиною на руках ставали під вікном і запитували: «А чи добра дитина?». — З хати їм відповідали: «Добра, добра!». Відтак найстарша особа в оселі виходила на подвір'я з буханцем хліба і сіллю, клала все це на подушку дитині і запрошувала присутніх до хати [3, с. 209, 212]. На Снятинщині гості, які прийшли на «молитванки», віншували «крамарку» (породіллю) словами: «Най Бог дасть щасливо, як-істе дочекали хреста, так аби-сте дочекали вінця, як-істе дочекали хрестити, так аби-сте дочекали вінчити

² У Дебеславцях, поблизу Коломиї, щоб запобігти смерті кволої дитини, вдавалися ще й до такої практики: протягували дитя крізь отвір калача, що його спекли з борошна, зібраного у дев'ятьох оселях. А ще у цьому селі, «аби сі вели діти», відвідувачі оселі, де є немовля, зазвичай сідають на ліжко [12, арк. 102].

Іл. 2—3. Куми «вмивають» дитину водою з хрещення. Село Рожнів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Світлина з приватного архіву родини Кабанів—Коперів, 2012 р.

Іл. 4—5. «Віддавання колачів» кумам. Село Рожнів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Світлина з приватного архіву родини Кабанів—Коперів, 2012 р.

(дружити, женити)». Породілля частувала гостей горілкою, сіллю і часником, по чому вони бажали їй здоров'я, а також «крам скрамувати, потіхи дочекати». Опісля батько клав два хліби перед кумом і кумою, три — перед бабою-повитухою і запалював три свічки (на південному і східному вікнах чи на східній стіні, на печі або навпроти поліжниці), відтак куми і баба складали всі хліби до купи, піднімали догори і співали «Многая літа» [5, s. 490, 491].

На Тлумаччині (с. Вікняни), де немовляті також бажали «многая літ», його ще й підкидали вгору. «Фівкали» дитину вгору, аби вона росла й була здоровою, й неподалік, у Сокирчині. Цю справу, чинили так оказіонально, впродовж кількох місяців після народження для розваги дитини. А от подекуди на покутсько-гуцульському порубіжжі, «аби росла дитина», і досі після церковного обряду куми у церкві чи вдома «вмивають» дитину водою від хре-

щення, проводячи кропильцем знизу вгору, і виголошують побажання. За це батько дитини «віддає колачі», тобто обдаровує хресних батьків калачами, алкоголем і солодощами, примовляючи при цьому: «Колачі ваші, дитина наша» (сс. Химчин, Рожнів Косівського р-ну) [14, арк. 10, 51; 19, арк. 4]. (Іл. 2—3; 4—5).

Традиційним елементом хрестильної забави і досі залишається обдаровування матері і дитини різними подарунками (дитячий одяг, пелюшки та ін.). Куми узвичаєно дарують ще й полотно («крижму», «кримщину», «перемітки»), з якого колись шили дитині одяг, постіль, пелюшки, а нині найчастіше просто зберігають. Подекуди зважали, аби «кримщина» мала непарну кількість метрів, а також була прикрашена якоюсь зеленню, однак не містила вузлів (сс. Угорники, Ліски Коломийського р-ну) [10, с. 135; 12, рк. 8, 13, 32, 41, 48, 63, 105; 14, арк. 10,

51, 68, 84]. Зчаства на хрестинах дитину й матір обдаровували грішми. Наприкінці ХІХ ст. на Городенківщині «на повитанє за дарунками» звикло ходила найстарша кума. Для цього вона клала дитину на подушку, іншою рукою тримала запалену свічку, молодша кума брала миску, і так вони підходили до кожного гостя за грішми, але найперше — до батька дитини. Привітання традиційно супроводжували співом (Іл. 6—7):

*А в мизи, в мизи (поміж) —
сам Господь лижит,
А в другій мизи — світа Причиста,
Та не Причиста — лиш світа людинка,
Та не людинка — лиш наші фіїнка (хрещениця).*

*Засвітим свічку — підем по запічку,
Зілочко копати — фіїнку купати,
Фіїнку купати — золотом обсипати*
(сс. Городниця, Стрільче, Поточище)
[3, s. 212; 12, арк. 24, 102].

Із записів кін. ХІХ ст. О. Кольберга і К. Мрочка (Городенківщина, Снятинщина) відомо й про обдаровування породіллі. Вона підносила чарку до кожного з кумів, а вони, п'ючи навзаєм, кидали до келиха кілька монет. На Снятинщині породілля виймала гроші, а горілку зливала в окрему посудину. Опісля цією горілкою повитуха розтирала молоду матір [3, s. 212; 5, s. 491].

Окрім того, узвичаєно гості приносили на хрестини різноманітні харчі (хліб, калачі, яйця, борошно, крупи, солодоші, сир, молоко). Досі жителі Покуття вважають, «би тій дитині всьо ся вело файно», не годиться йти з порожніми руками. Схожі «принеси» практикували й наступного дня на «похрестинах» (Коломийщина), а також відразу у день народження дитини на «родинах» (Городенківщина, Тлумаччина). Вони не лише допомагали господарям влаштувати гостину, але й слугували для підкріплення породіллі після пологів. Поміж іншим, це сприяло прибуванню молока. При цьому жінки вітали породіллю словами: «Віншую вас на щистє, на здоров'є, з животом, чи з сином чи з донькою, а поліжницю аби Пан Бог привів до першого здоров'я», «Чи син, чи донька, аби-сте дочекали вінка. Аби Бог привів поліжницю (породіллю) до першого здоров'я!», «... би-с була здорова, би росла» (сс. Чортовець, Тишківці на Городенківщині, с. Товмачик на Коломийщині) [3, s. 208—209, 212, 213; 7, арк. 55; 10,

Іл. 6—7. Обдаровування дитини на хрестинах. Село Рожнів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Світлини з приватного архіву родини Кабанів—Коперів, 2012 р.

с. 135; 11, с. 41; 12, арк. 5, 7, 23, 32, 41, 48, 102, 105, 112; 14, арк. 10, 48, 84; 20, s. 95]. Якщо ж породіллі таки бракувало молока для «плекання» дитини, їй радили їсти цибулю-«маслянку» (с. Бортники на Тлумаччині) [6, s. 221].

Вірогідно, аби вберегтися від втрати молока, породілля не відкривала груди і воліла годувати дитину подалі від сторонніх очей, а подекуди ще й зав'язаною у хустку (с. Сокирчин Тумацького р-ну). Також принагідно зауважу, що вперше немовля прикладали до грудей справа, аби воно не стало шульгою (с. Великий Ключів Коломийського р-ну, с. Незвисько Городенківського р-ну) [12, арк. 81; 14, арк. 50, 94]. Частіше, однак, старожили оповідають про т. зв. «заплікування» дитини, тобто звичай, за яким дитя вперше і впродовж кількох перших днів життя годувала чужа жінка. Знаково, що так чинили і тоді, коли у мами ще не прибуло молоко чи воно було поганої якості, і тоді, коли з «годівлею» все було гаразд. До того ж, звичаю послідовно дотримувалися

Типи изъ Коломыйщини.

Іл. 8. Типи з Коломийщини, поштівка поч. XX ст. [36]

жінки, які народжували у лікарні (сс. Вікняни, Буківна, Діброва, Одаї, Сокирчин Тлумацького р-ну, с. Стриганці Тисменицького р-ну) [7, арк. 56; 14, арк. 9, 22, 39, 50, 56, 67]. (Іл. 8).

Обов'язковим і шанованим гостем на хрестинах була й баба-повитуха. Зазвичай її також обдаровували. Зерно баба отримувала в дарунок від кожного, кого запросила «в куми», хліб, борошно, хустину збіжжя і полотно чоловік породіллі давав повитусі як плату за допомогу при пологах [7, арк. 56; 12, арк. 22; 14, арк. 47—48, 83]. Грошову винагороду вона отримувала вже на хрестинах. На Городенківщині і Снятинщині баба плела з живих чи сухих квітів букетики, які роздавала гостям, а за це вони кидали їй кілька монет «на капці» (сс. Городниця, Стрільче, Поточище). А на Коломийщині повитуха збирала грошові дарунки «на щістє дитини» [3, s. 212, 213; 5, s. 491; 20, s. 95].

На цьому ж терені (с. Ліски) занотовано звичай, за яким «по щастя» дитину «посилали до Бога», коли їй минало дванадцять тижнів. Зрідка його дотримують досі. Для цього увечері дитину купають, одягають у нову вишиту сорочечку, підперізують, у пазуху вкладають шматочок хліба, цукор і гроші.

Коли дитина з усім цим переночує, про неї кажуть: «ішла дитина до Бога по щістє» [12, арк. 64].

Висновки. Низка розглянутих вірувань, звичаїв та обрядів характерна для звичаєвості різних куточків України [9, с. 111—122; 21, с. 211—217; 22; 23, с. 69—83; 24; 25, с. 173—194; 26, с. 164—171; 27, с. 64—74; 28, с. 611—617; 29, с. 232—248; 30, с. 302—319 та ін.]. Проглядаються такі збіжності й на рівні іноетнічних традицій [31, с. 563—566; 32, с. 658—660; 33, с. 660—663; 34, с. 664—667; 35, с. 446—448]. Водночас варто констатувати, що розглянутому етнолокальному варіанту обрядовості, що супроводжує хрещення дитини на Покутті, властиві самобутні риси, які проявляються у формі своєрідних тлумачень загальноукраїнських реалій, а подекуди й оригінальних обрядодіях («вмивання» дитини після хрещення, «віддавання колачів» кумам, «посилання дитини по щастя» тощо). Відтак тривале збереження таких явищ спонукає до продовження теренових пошуків і подальших наукових студій.

1. Горошко-Погорецька Л. Допологова обрядовість жителів Покуття: прикмети, настанови, перестороги. *Народознавчі зошити*. 2017. № 1 (133). С. 123—128.
2. Горошко-Погорецька Л. «Аби зійтиса з дитини» (родильний цикл пологової обрядовості жителів Покуття). *Народознавчі зошити*. 2019. № 2 (146). С. 346—353.
3. Kolberg O. *Dzieła wszystkie*. Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1962. Т. 29. *Pokucie*. Cz. 1. 358 s.
4. Kolberg O. *Dzieła wszystkie*. Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1963. Т. 31. *Pokucie*. Cz. 3. 241 s.
5. Mroczko K.Fr. Śniatyńszczyzna. (Przyczynek do etnografii krajowej). *Przewodnik naukowy i literacki*. 1897. Т. XXV. Z. IV. S. 289—304; Z. V. S. 385—402; Z. VI. S. 481—498; Z. VII. S. 577—595.
6. Piotrowicz S. Znachorka i wryżka Jewdokia Wojczuk. *Mat-ły folklorystyczne ze wsi Bortnik na Pokuciu*. *Lud*. 1907. Т. XIII. Z. II. S. 118—129; Z. III. S. 216—232.
7. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 355 б. Арк. 1—188. Паньків М.И. Семья и семейный быт на Покутье (1850—1980). Дисерт. канд. истор. наук. Ивано-Франковск, 1988.
8. Гвоздевич С. Деякі аспекти допологових звичаїв та обрядів українців Карпат. *Народознавчі зошити*. 1998. № 3. С. 278—280.
9. Гвоздевич С. Родильна обрядовість українців. *Народознавчі зошити*. 1997. № 2. С. 111—122.

10. Возняк В. *Село моє — України цвіт*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. 208 с.
11. Петрук М., Петрук П. *Історія Товмачика: історико-краєзнавчий нарис*. Коломия: Вільний голос, 2000. 96 с.
12. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 698. Арк. 1—116. Горошко Л.М. Польові матеріали з Покуття (Коломийський, Городенківський, Тлумацький, Снятинський р-ни Івано-Франківської обл., 2013 р.).
13. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 704. Арк. 1—51. Серебрякова О.Г. Покуття (польові матеріали, зібрані в Коломийському та Снятинському р-нах Івано-Франківської обл., 2013 р.).
14. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 736. Арк. 1—97. Горошко-Погорецька Л.М. Польові матеріали з Покуття (Тлумацький, Тисменицький, Городенківський р-ни Івано-Франківської обл., 2014 р.).
15. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 771. Арк. 1—175. Серебрякова О.Г. Покуття (польові матеріали, зібрані в Тлумацькому, Тисменицькому та Городенківському р-нах Івано-Франківської обл., 2014 р.).
16. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 782. Арк. 1—164. Серебрякова О.Г. Покуття (польові матеріали, зібрані в Городенківському р-ні Івано-Франківської обл., 2016 р.).
17. Kolberg O. *Pokucie*. Kraków: W drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1883. Т. II. 300 s.
18. Жибак Г., Хімей Р. *Традиційні українські обряди та звичаї (весілля, хрестини, гаївки)*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 124 с.
19. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 521. Арк. 1—46. Горошко Л.М. Календарні і родинні звичаї та обряди в селах Дрогобицького та Сколівського р-нів Львівської обл., Косівського р-ну Івано-Франківської обл. та Путильського р-ну Чернівецької обл. (польові матеріали 2004 р.).
20. Waigiel L. *Rys miasta Kołomyi*. Kołomyja, 1877. 114 s.
21. Борисенко В. Родильні звичаї та обряди. *Поділля: історико-етнографічне дослідження*. Київ, 1994. С. 211—217.
22. Боряк О.О. *Баба-повитуха в культурно-історичній традиції українців: між профанним і сакральним*. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, 2009. 400 с. Бібліогр.: с. 295—341.
23. Гаврилюк Н. Народження дитини. *Українська родина: родинний і громадський побут*. Київ, 2000. С. 69—83.
24. Гаврилюк Н.К. *Картографирование явлений духовной культуры (По материалам родильной обрядности украинцев)*. Київ: Наукова думка, 1981. 290 с.
25. Гвоздевич С. Локальні особливості родильної обрядовості українців Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія історія. Ужгород, 2004. Вип. 10. С. 173—194.
26. Гвоздевич С. Родильна обрядовість поліщуків. *Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження*. Львів, 1997. Вип. 1. Київське Полісся. 1994. С. 164—171.
27. Гвоздевич С. Родильні звичаї та обряди. *Лемківщина: історико-етнографічне дослідження*. Львів, 2002. Т. 2. Духовна культура. С. 64—74.
28. Гузій Р., Горошко Л. Родильні звичаї та обряди на Старосамбірщині (за матеріалами польових досліджень). *Народознавчі зошити*. 2010. № 5—6. С. 611—617.
29. Здоровега Н. Народні звичаї та обряди. *Бойківщина: історико-етнографічне дослідження*. Київ, 1983. С. 232—248.
30. Сявавко Є. Сімейна обрядовість. *Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження*. Київ, 1987. С. 302—319.
31. Кабакова Г.И. *Грудь. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. Под ред. Н.И. Толстого*. Москва: Международные отношения, 1995. Т. 1. А—Г. С. 563—566.
32. Кабакова Г.И. *Крестины. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. Под ред. Н.И. Толстого*. Москва: Международные отношения, 1999. Т. 2. Д—К (Крошки). С. 658—660.
33. Кабакова Г.И. *Крестные родители. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. Под ред. Н.И. Толстого*. Москва: Международные отношения, 1999. Т. 2. Д—К (Крошки). С. 660—663.
34. Кабакова Г.И. *Крещение. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. Под ред. Н.И. Толстого*. Москва: Международные отношения, 1999. Т. 2. Д—К (Крошки). С. 664—667.
35. Кабакова Г.И. *Родины. Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. Под ред. Н.И. Толстого*. Москва: Международные отношения, 2009. Т. 4: П (Переправа через воду) — С (Сито). С. 446—448.
36. Творча майстерня Ірини Ігнатенко. URL: <http://ethnology.com.ua/shop/> (дата звернення: 7.11.2014).

REFERENCES

- Horoshko-Pohoretska, L. (2017). The prenatal rites of the dwellers of Pokuttia: signs, instructions, warnings. *The Ethnology notebooks, 1 (133)*, 123—128 [in Ukrainian].
- Horoshko-Pohoretska, L. (2019). In order to give birth to a child («Aby zjytysia z dytyny») (maternal cycle of maternity rituals of the inhabitants of Pokuttia). *The Ethnology notebooks, 2 (146)*, 346—353 [in Ukrainian].
- Kolberg, O. (Ed.). (1961). *Pokucie*. In Kolberg, O. *All works* (Vol. 29, p. 1). Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza [in Polish].
- Kolberg, O. (Ed.). (1963). *Pokucie*. In Kolberg, O. *All works* (Vol. 31, p. 3). Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza [in Polish].
- Mroczo, K.Fr. (1897). Sniatynszczyzna. (A contribution to national ethnography). *Scientific and literary guide* (Vol. XXV, c. IV, pp. 289—304; c. V, pp. 385—402; c. VI, pp. 481—498; c. VII, pp. 577—595) [in Polish].

- Piotrowicz, S. (1907). The quack and a fortune-teller Jew-dokia Bojczuk. Folklore materials from the village Bortnik on Pokucie. *People* (Vol. XIII, c. II, pp. 118—129; c. III, pp. 216—232 [in Polish]).
- Pankiv, M.I. (1988). *Family and family life on Pokutyie (1850—1980)*. (Candidate dissertation). *Archive of the IN NANU (Archive of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine)*. F. 1. Op. 2. Od. save 355 b. Arc. 1—188 [in Ukrainian].
- Gvozdevych, S. (1998). Some aspects of prenatal customs and ordinances of Ukrainian Carpathians. *The Ethnology notebooks*, 3, 278—280 [in Ukrainian].
- Gvozdevych, S. (1997). The maternity ceremony of Ukrainians. *The Ethnology notebooks*, 2, 111—122 [in Ukrainian].
- Voznyak, V. (2003). *My village — Ukraine's blossom*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Petruk, M., & Petruk, P. (Eds.). (2000). *History of Tovmachyk: historical and local essay*. Kolomyja: Vil'ny holos [in Ukrainian].
- Horoshko, L.M. (2013). Field materials from Pokuttia (Kolomyjs'kyj, Gorodenkivs'kyj, Tlumats'kyj, Snyatins'kyj districts, Ivano-Frankivs'k oblast'). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 698. Arc. 1—116 [in Ukrainian].
- Serebryakova, O.G. (2013). Pokuttia (field materials collected in Kolomyjs'kyj and Snyatins'kyj districts of Ivano-Frankivs'k oblast'). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 704. Arc. 1—51 [in Ukrainian].
- Horoshko-Pohoretska, L.M. (2014). Field materials from Pokuttia (Tlumats'kyj, Tysmenyts'kyj, Horodenkivs'kyj r-ny, Ivano-Frankivs'k oblast'). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 736. Arc. 1—97 [in Ukrainian].
- Serebryakova, O.G. (2014). Pokuttia (field materials collected in Tlumats'kyj, Tysmenyts'kyj and Gorodenkivs'kyj districts of Ivano-Frankivs'k oblast'). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 771. Arc. 1—175 [in Ukrainian].
- Serebryakova, O.G. (2016). Pokuttia (field materials collected in Gorodenkivs'kyj districts of Ivano-Frankivs'k oblast'). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 782. Arc. 1—164 [in Ukrainian].
- Kolberg, O. (Ed.). (1883). *Pokucie* (Vol. II). Krakyw: W drukarni Uniwersytetu Jagiellonskiego [in Polish].
- Zhybak, G., & Himej, R. (Eds.). (2010). *Traditional Ukrainian rites and customs (weddings, christening-party («khrestyny»), «hajivky»)*. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].
- Horoshko, L.M. (2004). Calendar and family customs and rites in the villages of Drohobys'kyj and Skolivs'kyj districts of Lviv oblast', Kosivs'kyj district of Ivano-Frankivs'k oblast' and Putyl's'kyj district of Chernivtsi oblast' (field materials). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 521. Arc. 1—46 [in Ukrainian].
- Waigiell, L. (1877). *A sketch of the city of Kolomyja*. Kolomyja [in Polish].
- Borysenko, V. (1994). Maternity customs and rites. In *Podillia: historical and ethnographic research* (pp. 211—217). Kyiv: Dolia [in Ukrainian].
- Boriak, O.O. (2009). *The Midwife in cultural and historical tradition of Ukrainians: between ordinary and sacred*. Kyiv: Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology of M. Ryl'skyj of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- Gavryliuk, N. (2000). Birth of a child. In *Ukrainian family: family and social life* (pp. 69—83). Kyiv [in Ukrainian].
- Gavryliuk, N.K. (1981). *Mapping of the phenomena of spiritual culture (According to the materials of the birthing rituals of Ukrainians)*. Kyiv: Naukova dumka [in Russian].
- Gvozdevych, S. (2004). Local features of maternity rituals of Ukrainians in Transcarpathia. *Scientific herald of Uzhgorod University. Series history* (Issue 10, pp. 173—194) [in Ukrainian].
- Gvozdevych, S. (1997). Maternity rites of Polishchuks. In *Polissia of Ukraine: materials of historical and ethnographic research* (Issue 1. Kyivs'ke Polissia. 1994, pp. 164—171). L'viv: IN NANU [in Ukrainian].
- Gvozdevych, S. (2002). Maternity customs and ordinances. In *Lemkivshchyna: historical and ethnographic research* (Vol. 2: Spiritual culture, pp. 64—74). Lviv: IN NANU [in Ukrainian].
- Guzii, R., & Horoshko, L. (2010). Maternity customs and ordinances in Starosambirshchyna (on the basis of field research materials). *The Ethnology notebooks*, 5—6, 611—617 [in Ukrainian].
- Zdoroveha, N. (1983). National customs and rites. In *Boykivshchyna: historical and ethnographic research* (pp. 232—248). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Siavavko, E. (1987). Family Rites. In *Hutsul'shchyna: historical and ethnographic research* (pp. 302—319). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kabakova, G., & Tolstoj, N.I. (Ed.). (1995). Breast. In Tolstoj, N.I. *Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 vol.* (Vol. 1: A—G, pp. 563—566). Moscow: Mezhdunarodnye otnoshenija [in Russian].
- Kabakova, G., & Tolstoj, N.I. (Ed.). (1999). Christening-party. In Tolstoj, N.I. *Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 vol.* (Vol. 2: D—K (Crumbs), pp. 658—660). Moscow: Mezhdunarodnye otnoshenija [in Russian].
- Kabakova, G., & Tolstoj, N.I. (Ed.). (1999). Godparents. In Tolstoj, N.I. *Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 vol.* (Vol. 2: D—K (Crumbs), pp. 660—663). Moscow: Mezhdunarodnye otnoshenija [in Russian].
- Kabakova, G., & Tolstoj, N.I. (Ed.). (1999). Baptism. In Tolstoj, N.I. *Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 vol.* (Vol. 2: D—K (Crumbs), pp. 664—667). Moscow: Mezhdunarodnye otnoshenija [in Russian].
- Kabakova, G., & Tolstoj, N.I. (Ed.). (2009). Celebration of birth of child. In Tolstoj, N.I. *Slavic antiquities: ethnolinguistic dictionary: in 5 vol.* (Vol. 4: P (Crossing the water) — S (Siege), pp. 446—448). Moscow: Mezhdunarodnye otnoshenija [in Russian].
- Creative workshop of Iryna Ignatenko. Retrieved from: <http://ethnology.com.ua/shop/> (Last accessed: 7/11/2014).